

GÖSTERGE

ARAM EKİN DURAN
eduran@ekonomist.com.tr

İsrail-İran savaşı ekonomiyi nasıl etkiler?

Son yıllarda Türkiye'nin yakın coğrafyası adeta bir yangın yerine döndü. Azerbaycan-Ermenistan savaşı, Rusya-Ukrayna savaşı, Hamas'ın 7 Ekim saldırısı ve sonrasında İsrail'in Gazze'de yürüttüğü soykırım operasyonları ve Suriye'de rejim değişikliği derken, şimdi de bölgede belki de en korkulan gelişme yaşandı ve İsrail-İran savaşı patlak verdi.

İsrail'in 13 Haziran'da İran'a yönelik olarak başlattığı "Yükselen Aslan" saldırısı ve ardından İran'ın "Gerçek Vaat" ismini verdiği misilleme saldırısıyla başlayan İsrail-İran savaşı, dergimiz yayına hazırlandığı saatlerde hala karşılıklı füze saldırıları ve sert açıklamalar ile devam ediyordu. Şimdiden savaş nedeniyle yaşanan can kayıplarının bine ulaştığı belirtilirken, tüm dünyanın gözü İran'ın nükleer tesislerinin vurulup vurulmayacağına çevrilmiş durumda.

EKONOMİ NASIL ETKİLENECEK?

Tüm bu gelişmeler elbette İran'ın komşusu Türkiye'yi de çok yakından ilgilendiriyor. Meselenin siyasi-diplomatik ve askeri boyutları bir yana, biz köşemizde Ortadoğu coğrafyasında tüm taşları yerinden oynatabilecek bu gelişmenin ekonomiyi ele etkisini ele almaya çalışacağız. Bu noktada elbette Türkiye'nin en hassas sorunu enflasyon olduğu için ilk bakacağımız yer burası olacak.

İsrail-İran savaşının başlaması ile birlikte petrol fiyatları yükselişe geçti ve 64 dolarından 78 dolara kadar yükseldi. Ardından ufak bir geri çekilme yaşansa da Brent petrol 75 doların üstünde seyretmeye devam ediyor. TCMB hesaplamalarına göre petrol fiyatlarındaki her 10 dolarlık artış, Türkiye'deki enflasyonda yüzde 1 artışa neden oluyor. Bu da demek oluyor ki bundan sonra petrol fiyatları savaşın şiddetlenmesi, Hürmüz Boğazı'nın kapatılması ya da olası bir nükleer saldırı ile daha da yükselmeyip bu seviyelerde kalsa bile, Türkiye'de yıl sonu enflasyon hedefinin şaşması kaçınılmaz olacak.

FAİZ İNDİRİMİ GECİKECEK Mİ?

Enflasyon mayısta yüzde 1,53 ile beklentilerin altında kalmış ve yıllık enflasyon yüzde 35,41'e gerilemişti. Böylelikle erken bir faiz indirimi olasılığı konuşulmaya başlanmıştı.

SON 12 AYDA TÜFE VE ÜFE'DE GÖRÜNÜM

Kaynak: TÜİK

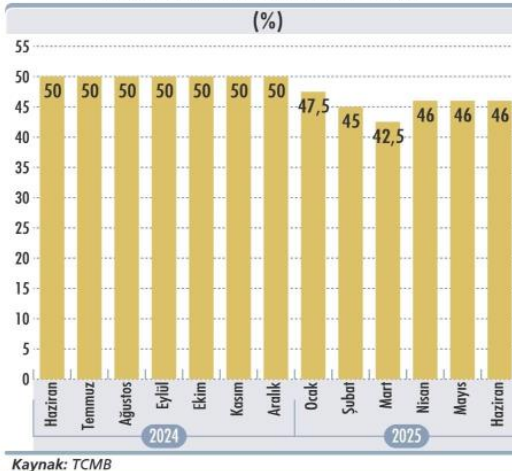
Ancak İsrail-İran savaşı, haziran ayından itibaren faiz indirimi sürecine girmesi beklenen TCMB'nin planlarını da sekteye uğratmış durumda.

19 Haziran'daki PPK toplantısından politika faizinin yüzde 46'da sabit bırakılması kararı çıktı. TCMB ayrıca

gecelik vadede borç verme faiz oranını yüzde 49, gecelik vadede borçlanma faiz oranını da yüzde 44,5 olarak sabit bırakarak faiz koridorunda da herhangi bir değişikliğe gitmedi. Jeopolitik risklerin yakından takip edildiğine yakından yapılan PPK açıklamasında, "Kurul politika faizine ilişkin atılacak adımları enflasyon görünümü odaklı, ihtiyatlı ve toplantı bazlı bir yaklaşımla belirleyecektir. Enflasyonda belirgin ve kalıcı bir bozulma öngörülmesi durumunda tüm para politikası araçları etkili şekilde kullanılacaktır" ifadeleri kullanıldı.

Bu mesajlar bize yaz aylarında başlaması beklenen faiz indirimlerinin İsrail-İran savaşı ile bozulabilecek enflasyon beklentileri nedeniyle bir süre ertelenme olasılığının arttığını gösteriyor. TCMB'nin bir sonraki toplantısı 24 Temmuz tarihinde gerçekleştirilecek. Gelişmeleri izlemeye devam edeceğiz.

SON 12 AYDA POLİTİKA FAİZİ

Kaynak: TCMB

Petroldeki artış cari dengeyi tehdit ediyor

İsrail-İran savaşıyla tırma-nışa geçen küresel enerji fiyatlarındaki artış, Türkiye'nin cari dengesindeki bozulmayı da hızlandıracak. Cari açığındaki bozulmanın ne düzeyde olacağını kestirebilmek henüz mümkün değil ancak cari dengede nisan ayında oluşan görünüm, savaş koşulları da göz önüne alınınca, önümüzdeki aylar için parlak bir tablo çizmiyor.

AÇIK 26 AYIN ZİRVESİNDE

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın (TCMB) açıkladığı güncel verilere göre, cari işlemler hesabı nisan ayında 7,86 milyar dolar açık verdi. Böylelikle cari açık, Şubat 2023'ten bu yana en yüksek seviyeyi görmüş oldu. Genel beklenti cari açığın nisan'da 7,4 milyar dolar seviyesinde seyretmesi yönündeydi. Nisan'da cari açığa yaşanan bu sert hareket, daha çok yeni gümrük tarifeleri öncesinde dış ticarete yaşanan hareketlilikten kaynaklandı. Türkiye İstatistik Kurumu ile Ticaret Bakanlığı iş birliğiyle genel ticaret sistemi kapsamında üretilen geçici dış ticaret verilerine göre; dış ticaret açığı nisan ayında, bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 22,3 artarak 12,09 milyar dolara yükseldi. Böylelikle dış ticaret açığı da 2023 Temmuz ayından bu yana en yüksek seviyeyi gördü.

SON 12 AYDA CARİ DENGİNİN SEYRİ

Bu dönemde altın ve enerji hariç cari işlemler hesabı ise 1.938 milyon dolar açık verirken, ödemeler dengesi tanımlı dış ticaret açığı da 9.891 milyon dolar olarak gerçekleşti. Altın ve enerji hariç cari açığın 1,9 milyar dolar seviyesinde çıkması da Nisan 2020'den beri en yüksek seviyeyi işaret ediyor. Bununla birlikte, yıllıklandırılmış verilere göre, nisan ayında cari açık yaklaşık 15,8 milyar dolar olurken, ödemeler dengesi tanımlı dış ticaret dengesi de 60,4 milyar doları açık verdi. Aynı dönemde hizmetler dengesi 62 milyar dolar fazla verirken, birincil ve ikincil gelir dengesi sırasıyla 17,3 milyar dolar ve 188 milyon dolar açık verdi.

YURT DIŞINDAN EV ALANLAR

Öte yandan cari işlemler verilerinde, kayda değer bir noktaya da dikkat çekmek isteriz. Buna göre, nisan ayındaki gayrimenkul yatırımları incelendiğinde, yurt içi yerleşiklerin yurt dışında 232 milyon dolar gayrimenkul alımı yaptıkları görülürken, yurt dışı yerleşiklerin ise Türkiye'de 140 milyon dolar net gayrimenkul alımı yaptığı görülüyor. Yani belki de ilk kez Türk vatandaşlarının yurt dışında satın aldığı gayrimenkullerin değeri, yabancıların Türkiye'den aldıkları gayrimenkullerin değerini hayli aşmış durumda. Not etmekte fayda var.

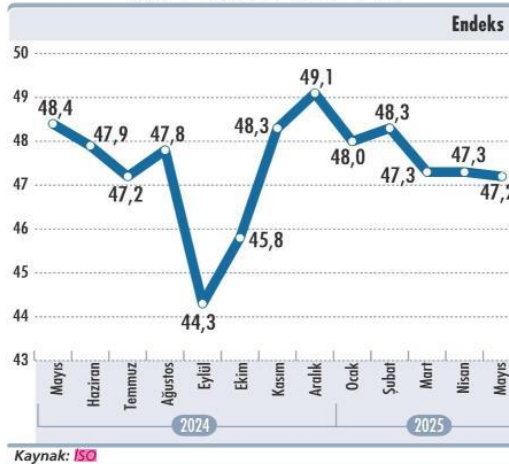
İmalat PMI 14 aydır negatif tarafta

Ekonomik büyümenin öncü göstergesi olan imalat sanayi performansında en hızlı ve güvenilir referans kabul edilen İstanbul Sanayi Odası (İSO) Türkiye İmalat PMI (Satın Alma Yöneticileri Endeksi) anketinin Mayıs 2025 dönemi sonuçları açıklandı. Eşik değer olan 50,0'nin üzerinde ölçülen tüm rakamların sektörde iyileşmeye işaret ettiği anket sonuçlarına göre, mayıs ayında 47,2 olarak gerçekleşen manşet PMI, mart ve nisan aylarında görülen 47,3 değerinin hafif altında kaldı. Böylece endeks, imalat sanayi faaliyet koşullarının aylık bazda belirgin bir şekilde yavaşlamaya devam ettiği yönünde sinyal verdi. Mayıs verisi ile beraber sektörde bozulma eğilimi üst üste

14'üncü aya ulaştı. Faaliyet koşullarının mayısta gösterdiği ivme kaybında talebin sınırlı seyri belirleyici olmayı

sürdürdü. Yeni siparişlerde aşağı yönlü eğilim, mayıs ayındaki belirgin yavaşlamayla birlikte üst üste 23. aya ulaştı. Zayıf talep ve enflasyonist baskılar, imalat sektörü üretiminde hız kaybının devam etmesine neden oldu. Mayısta yaşanan yavaşlama, geçen yılın ekim ayından bu yana en yüksek oranda gerçekleşti. İstihdam ve satın alma faaliyetleri de nisan ayına göre daha belirgin düşüş gösterirken, firmalar hem girdi hem de nihai ürün stoklarını azalttı.

SON 1 YILDA İMALAT PMI

Sanayi firmalarının sürdürülebilirlik farkındalık skoru 50.33'e yükseldi

ISO Sanayide Sürdürülebilirlik Eğilimi Araştırması'na göre sanayi firmalarının sürdürülebilirlik konuları ile ilgili farkındalık skoru geçen yıla göre 1.36 puan arttı. Araştırmaya göre Türkiye'deki sanayi kuruluşlarının sadece yüzde 16'sı karbon ayak izini hesaplarken, AB'ye ihracat yapan firmalarda bu oran yüzde 26 oldu.

İSTANBUL, AA

İstanbul Sanayi Odası (İSO) tarafından gerçekleştirilen "ISO Sanayide Sürdürülebilirlik Eğilimi Araştırması"na göre sanayi firmalarının sürdürülebilirlik konuları ile ilgili farkındalık skoru 50,33'e yükseldi.

İSO'dan yapılan açıklamaya göre, Ipsos işbirliğiyle Türkiye'deki sanayi kurumlarının sürdürülebilirlik konusundaki mevcut durumunu ve yaklaşımlarını anlamak üzere gerçekleştirilen araştırmanın 2025 yılı sonuçları açıklandı.

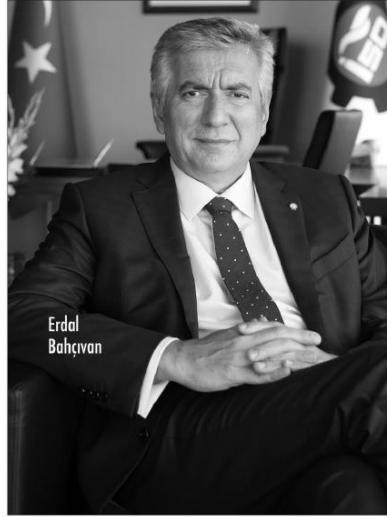
Türkiye genelinde 606 sanayi firmasının katılımıyla yapılan araştırmaya göre, bu yıl, firmaların en yüksek skora ulaştığı alan 50,33 ile (100 üzerinden yapılan puanlamayla) farkındalık oldu. Firmaların "yaklaşım" alanındaki skorları 31,91, uygulama skoru ise 16,14 olarak ölçüldü.

Türkiye'de ilki geçen yıl yapılan araştırmada, 2024'te firmaların en yüksek skora ulaştığı alan 48,97 ile "farkındalık" olurken, "yaklaşım" skoru 34,27, "uygulama" skoru ise 18,19 olarak ölçülmüştü. Araştırma, bir yılda sanayi alanındaki firmaların sürdürülebilirlik ile ilgili farkındalıkla rında 1,36 puan artış olduğunu ortaya koydu.

Sürdürülebilirliğin kurumlara entegrasyonu başlangıç aşamasında

İSO'nun üye sanayi firmalarını sürdürülebilirlik alanında desteklemek üzere gerçekleştireceği gelecek dönem çalışmalarına yön vermesi amacıyla da taşıyan araştırmada, ülke sanayisinin geneli için "ISO Sanayide Sürdürülebilirlik Eğilimi Skorları" hesaplanırken, "Farkındalık", "Yaklaşım" ve "Uygulama" başlıklarında üç farklı performans skoru oluşturuluyor.

Bu yıla ilişkin araştırmanın 7 temel sonucuna göre, firmaların çoğu sürdürülebilirliğin kurumsal stratejiye entegre edilmesi noktasında henüz başlangıç aşamasında bulunuyor. Firmaların sürdürülebilirlik gündemine ilişkin bilgi seviyesi sınırlı iken, az sayıda sürdürülebilirlik hedefi belirleyenler arasında

Erdal Bahçıvan

ekonomik sürdürülebilirlik ile ilgili hedefler ise merkezde yer alıyor.

Türkiye'deki sanayi kuruluşlarından sadece yüzde 16'sı karbon ayak izini hesaplıyor. Firmaların sürdürülebilirlik hedef ve aksiyonlarını etkileyen en önemli etken "kanun ve yönetmelikler" olurken, sanayi firmaları sürdürülebilirlik uygulamaları için en çok "teşvik/finansman desteğine" ihtiyaç duyuyor. Sürdürülebilirlik konusunda kamuya açık rapor yayımlayan firmaların toplam oranı ise yüzde 8 civarında bulunuyor.

Sürdürülebilirlik gündem başlıklarında bilgi seviyesi düşük

Araştırmaya göre, Türkiye genelinde sürdürülebilirlikle ilgili gündem başlıklarına ilişkin beyana dayalı bilgi seviyesi çoğunlukla düşük kalıyor. Paris İklim Anlaşması ve Türkiye'nin 2053 net sıfır emisyon hedefi dışındaki konularda "hiç bilgili değilim" ve "pek bilgili değilim" diyenlerin oranı, "biraz bilgi sahibiyim" ve "çok bilgiliyim" diyenlerden daha fazla. Ancak AB'ye ihracat yapan firmalarda tüm başlıklardaki bilgi seviyesi artıyor.

Sanayi firmalarının yüzde 25'i ekonomik, sosyal ya da çevresel bir konuda sürdürülebilirlik hedefi belirlemiş durumda.

Türkiye'deki sanayi kuruluşlarından karbon ayak

Yasemin Özen Gürelli

izini hesaplayanların oranı geçen yıl yüzde 13 iken, bu yıl yüzde 16'ya yükseldi. AB'ye ihracat yapan firmalar arasında karbon ayak izini hesapladığını belirtenlerin oranı ise yüzde 26 olarak ölçüldü. Ayrıca gelecek 12 ay dikkate alındığında çevresel sürdürülebilirliğe yönelik öncelikler arasında "düşük karbonlu enerji tüketimi" gibi karbon ayak izinin azaltılmasında doğrudan etkili olacak adımlar görece daha az sayıda firma tarafından yüksek öncelikli olarak tanımlanıyor.

İklim değişikliği ile mücadele konusunda firmaların bilinçlendirilmesi için daha yoğun bir çalışma yapılması gerekiyor. Liderlerin sürdürülebilirlik konusundaki taahhütlerinin önemi artarken, Türkiye'deki sanayi firmalarının sürdürülebilirlik konusunda aksiyon almaları konusunda yasal düzenlemeler geçen yıl olduğu gibi bu yıl da etkili bir araç olarak öne çıkıyor.

'Uluslararası ticarette, sürdürülebilirlik artık önemli bir kriter'

Açıklamada konuya ilişkin görüşleri yer alan İSO Yönetim Kurulu Başkanı Erdal Bahçıvan, araştırmanın, Türkiye'deki sanayi firmalarının büyük bir kısmının, sürdürülebilirliği firmanın vizyonunun çok önemli bir parçası olarak gördüğünü ortaya koyduğunu aktardı.

Bahçıvan, "Bulgulara göre sanayi kuruluşlarımız, sürdü-

rülebilirliği kurumsal stratejiye entegre etme noktasında henüz başlangıç aşamasında olsa da sürdürülebilirliği iş süreçlerine entegre ettiğini belirten firmaların oranı bir önceki seneye göre artış göstermiş," ifadelerini kullandı.

AB'ye ihracat yapan firmalarda sürdürülebilirlik bağlamındaki konuların daha yaygın şekilde ele alındığını kaydeden Bahçıvan, "AB'nin en önemli ihracat pazarımız olması sanayimizin sürdürülebilirliğe eğilimini de etkilediğini gösteren bu durum, sürdürülebilirlik bağlamında yaşanan dönüşümün uluslararası ticarette önemli bir kriter haline aldığı görüşünü de desteklemektedir."

Bahçıvan, dönüşüm sürecinde sanayinin rekabetçiliğini korumak için teknoloji odaklı üretimin öneminde vurgu yaparak, şöyle devam etti:

"Bu kapsamdaki yatırımlar için ihtiyaç duyulan finansmana erişim ise kritik bir unsur. Türkiye'deki sanayi firmalarının sürdürülebilirlik konusunda aksiyonlarını hızlandırması açısından yasal düzenlemeler ise etkili bir araç olarak öne çıkıyor. Çok taraflı bakış açısı ve işbirliklerinin her zaman- kenden daha önemli olduğu bu dönüşüm sürecinde ISO olarak çevresel ve sosyal unsurların üretimin merkezinde yer aldığı 'sürdürülebilir üretim' yaklaşımının yaygınlaştırılması için çalışmalarımızı sürdüreceğ-

En çok teşvik/finansman desteğine ihtiyaç var

ARAŞTIRMA sonuçlarına göre sanayi firmaları, sürdürülebilirlik uygulamaları için geçen yıl olduğu gibi bu yıl da en çok "teşvik/finansman desteğine" ihtiyaç duyuyor. Buna karşılık Türkiye genelinde sürdürülebilirlik projelerinin finansmanı için sürdürülebilir finans ürün ve hizmetlerini kullanan firmaların oranı bir önceki seneye göre düşüş göstererek yüzde 10 ile sınırlı kaldı. Sürdürülebilir finans uygulamaları arasında iklim değişikliği ile mücadele, düşük karbon ekonomisine geçiş, yeşil dönüşüm gibi konularda gerekli olan finansal destekler her geçen gün yaygınlaşıyor. Yine sürdürülebilirlik konusunda kamuya açık rapor yayımlayan firmaların toplam oranı geçen yıl yüzde 6 iken bu yıl yüzde 8 oldu.

ülkemiz sanayisini desteklemeye devam edeceğiz."

Ipsos Türkiye ESG Lideri Yasemin Özen Gürelli de araştırmanın, Türkiye'deki sanayi firmalarının sürdürülebilirliği artık şirket vizyonlarının ayrılmaz bir parçası olarak benimseyip gösterdiğini bildirdi.

Gürelli, "Pek çok firma bu alanda hedefler koyarken, sürdürülebilirliğin iş süreçlerine ne ölçüde entegre edildiği firmaların arasında farklılık gösteriyor. Sürdürülebilirlik birimi ve yöneticisi bulunan firmalar bu konuda daha öne çıkıyor. Buna rağmen firmaların yalnızca dörtte biri sürdürülebilirlik hedefi belirleyerek somut adımlar atıyor. Bu durum, sürdürülebilirliğin iş stratejilerine tam olarak entegre edilemediğini gösteriyor," değerlendirmesinde bulundu.

Sürdürülebilirlik alanındaki bilgi düzeyini artırmak için yapılması gerekenlerden bahseden Gürelli, "Firmaların sürdürülebilirlik hedefleri belirlemesini kolaylaştırmak adına yol gösterici rehberlerin hazırlanması ve özellikle KOBİ'lere yönelik danışmanlık desteği sağlanması da önemli bir ihtiyaç olarak öne çıkıyor." ifadelerini kullandı.